

Josef Bartoš, Petra Fritsch, Klára Milfaitová

Osobnostní
charakteristiky
studentů
tanečních
konzervatoří:
výzkum založený
na pětifaktorové
teorii osobnosti

Úvod

Odborných studií, jejichž výzkumné otázky či hypotézy by se týkaly rozostřené hrany mezi taneční vědou a psychologii, není mnoho. Příčina této situace má dvojí povahu – taneční vědci obvykle nejsou vybaveni dostatečným vzděláním pro užití širokého rejstříku metod a postupů z nabídky současných psychologických trendů, na druhé straně psychologové mnohdy nejsou s to uchopit podstatu tance jako unikátního druhu uměleckého projevu. V soudobém zahraničním výzkumu se však tyto hranice mezi zdánlivě oddělenými obory začínají stírat, a to zejména díky interdisciplinární spolupráci (neuro)psychologů a choreografů, interpretů či pedagogů tance.¹ Faktem však zůstává, že se stále jedná o zanedbatelné množství vědeckých projektů a jejich výstupů vzhledem k otázkám, které propojení těchto dvou světů nabízí. Přitom se zdá být taková absence paradoxní – podíváme-li se například na propracovanou psychologii hudby či herectví, jež zejména v souvislosti s druhou kognitivní revolucí² zažívají velký rozkvět, je téměř nulová reakce tanečně-vědního oboru vskutku zarážející.

Vedle kritického nedostatku pramenů nás k aplikaci psychologických metod a postupů na taneční umění přivedly osobní zkušenosti s různými pohybovými styly a formami. Intuitivně jsme předpokládali, že zmíněná komunita je z psychologického hlediska v mnohém specifická a zároveň vnitřně různorodá. Rozhodli jsme se proto naše předpoklady ověřit validními a reliabilními nástroji vědeckého, zejména statistického přístupu psychologie. Pro vymezení dané skupiny jsme proto využili testování založené na teorii pětifaktorového modelu osobnosti, známé také jako Big Five (viz dále).

Problém vymezení – homogenní, nebo heterogenní skupina?

Mluvíme-li o specifičnosti skupiny tanečníků, máme na mysli hledisko sociologické, případně psychologické. Vyplývá to zejména z určitých kvalit, respektive speciálních požadavků kladených při přípravě

1 Například: Gabriele Brandstetter – Gerko Egert – Sabine Zubarik (eds.). *Touching and Being Touched*. Berlin/Boston: De Gruyter, 2013. Stanton Garner. *Kinesthetic Spectatorship in the Theatre: Phenomenology, Cognition, Movement*. New York: Palgrave Macmillan, 2018. Bruce McConachie. *Engaging Audiences: a Cognitive Approach to Spectating in the Theatre*. New York: Palgrave Macmillan, 2008. Dee Reynolds – Matthew Reason. *Kinesthetic Empathy in Creative and Cultural Practises*. Bristol/Chicago: Intellect, 2012.

2 V první polovině 20. století převládal v psychologii směr behaviorismu, jehož zástupci odmítali studium mentálních procesů člověka a zkoumali pouze pozorovatelné chování. Kolem poloviny minulého století začal převládat názor, že je nutné nahlédnout i do takzvané „černé skříňky“, čímž se v behaviorismu označuje vnitřní život člověka. V reakci na omezené možnosti zkoumání se do psychologie prolnul kognitivismus, který se primárně zaměřil na vnitřní psychické procesy. Tento paradigmatický obrat je nazýván (první) kognitivní revolucí. V souvislosti s touto proménou a zároveň s rozvojem technologických možností (konkrétně zobrazovacích technik) se uskutečnila i druhá kognitivní revoluce. Její představitelé spojuje zájem o zkoumání specifických způsobů, jakými mozek zpracovává informace, jak vytváří mentální reprezentace a interpretuje okolní svět. Nově se zde objevuje také zájem o neurobiologické základy kognice a neurovědy. Viz: Robert Sternberg. *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál, 2009.

na výkon povolání, která probíhá na tanečních konzervatořích. I z tohoto důvodu jsme výzkum realizovali právě na studentech posledních ročníků těchto vzdělávacích zařízení.³ Pro charakteristiku skupiny však použijeme příklady z profesionální sféry, na kterých jsou jednotlivé aspekty lépe pozorovatelné.

Označení tanečník nebo tanečnice se v běžné řeči používá pro osoby, jejichž živobytí zajišťuje tanec. Z profesního hlediska však tímto termínem nazýváme pouze interprety choreografií. Kromě nich se ale v daném prostředí pohybují i další dvě poměrně početné skupiny: choreografové a pedagogové. Existují i další, méně početné specializace, které lze v rámci tanečního umění pozorovat: režiséři, dramaturgové, baletní mistři, repetitoři, teoretici, historici, kritici a další. Pojítko mezi všemi představuje tanec samotný.

Existuje mnoho faktorů, které taneční komunitu výrazně diverzifikují. Tím nejvýraznějším je preference určitého pohybového systému. Vzhledem k zaměření provedeného výzkumu považujeme za relevantní zmínit zejména dva: klasický tanec (veřejnosti známý pod označením balet) a současný tanec. Jejich vymezení a jasné zařazení je však problematické, jelikož neexistuje oborový konsenzus ohledně bohatého spektra tanečních projevů.⁴ Obě zmíněné oblasti mají výrazně odlišné typické znaky – příkladem může být základní diskrepance v jejich provozování. V České republice nacházíme klasický tanec zejména ve vícesouborových divadlech, ve valné většině příspěvkových organizací, jejichž zaměstnanci jsou vázáni pracovní smlouvou. Současný tanec naopak nalézáme mimo tyto scény, proto se dané oblasti někdy přezdívaly alternativní, případně nezávislá. Zároveň existuje pouze jediný soubor současného tance, který nabízí smlouvy na plný nebo alespoň částečný úvazek, ostatní fungují na projektové bázi.⁵ Spolupráce tedy funguje na základě smluv o ztvárnění uměleckého výkonu, smluv o dílo a dalších, na jejichž základě nevzniká pracovně-právní vztah.⁶ Rozdílnost těchto skupin je částečně pokryta

3 Další důvodem pro tuto volbu byly rovněž dobré kontakty s řediteli, což garantovalo možnost získat široký vzorek respondentů. Aplikovat tytéž metody na populaci profesionálních tanečníků vnímáme jako další krok studia této problematiky.

4 Problémem není však pouze kategorizace, ale také neukotvená, „tekutá“ terminologie. Zřejmě nejčastěji se používá pojem styl, přičemž taneční antropoložka Adrienne Kaeppeler jej vysvětluje jako konkrétní, osobitý projev. Vytváří totiž spojnicí mezi saussurovským konceptem *langue a parole* (jazyk a promluva) a mezi dvojicí struktura a styl v tanečním prostředí. Viz: Adrienne Kaeppeler, *Dance and The Concept of Style. Yearbook for Traditional Music*. Los Angeles: International Council for Traditional Music, 2001, s. 49–63. V této studii budeme nadále používat termín žánr, ačkoliv ani ten nelze přijmout bez výhrad, a termín oblast, pokud mluvíme o problematice zahrnující širší souvislosti provozování taneční profese.

5 Nutno podotknout, že se jedná o relativní novinku – soubor Lenka Vagnerová & Company začal nabízet pracovní smlouvy od září 2021, tedy během přípravy této studie. Předtím však podobná příležitost zaměstnání, až na jednu roční výjimku (soubor DOT504 v sezoně 2006/2007), na českém území neexistovala. Stranou ponecháváme soubor Pražský komorní balet, který sice poskytuje svým tanečnickům stále angažmá, nicméně jeho zařazení do oblasti současného tance je komplikované.

6 Provozování těchto základních dvou tanečních stylů představují statistické sondy pracovníků Institutu umění – Divadelního ústavu Jany Návrátové a Romana Vaška, viz: Jana Návrátová, *Český tanec v datech: současný tanec* [on-line]. Institut umění – Divadelní ústav, 2018. Dostupné z: <https://www.idu.cz/temp/cesky-tanec-v-datech-soucasny-tanec-final.pdf> (cit. 1. 5. 2020); Roman Vašek, Roman, *Český tanec v datech: balet* [on-line]. Institut umění – Divadelní ústav, 2017. Dostupné z: <https://www.idu.cz/tanec/cesky-tanec-v-datech-02-balet.pdf> (cit. 1. 5. 2020).

některými publikačními výstupy, kterým se budeme věnovat v následující podkapitole.

Náš výzkum se orientuje na taneční konzervatoře, tedy na vzdělávání zaměřené na profesionální sféru. Do tanečního prostředí však spadá i bohatá oblast amatérského umění a vzdělávání, v českém prostředí zprostředkovaná sítí základních uměleckých škol, případně jinými volnočasovými institucemi. Opomenout nemůžeme ani početnou oblast komerční sféry, tanečních studií, jež se velmi výrazným způsobem podílí na utváření veřejného mínění o tanci.

Z výše uvedeného vyplývá, že v rámci oboru lze nalézt velké rozdíly. Tanec se tak stává jediným, avšak zcela zásadním pojítkem mezi všemi zúčastněnými skupinami ve výzkumu. Na problém však narážíme v momentě vymezení podstaty tanečního umění. Mnozí představitelé oboru totiž pracují s vlastní definicí, a i proto lze nadále mluvit o různorodosti komunity. Do problematiky vstupují i jiné faktory, v nichž se jednotlivci liší – jde například o způsob provozování umělecké činnosti, stupeň profesionality či odlišné zdroje financování. Ty však nepovažujeme v rámci provedeného výzkumu za relevantní.

Tanec jako profese

Sousloví profesionální tanečník vyvolává řadu rozporů.⁷ Vezmeme-li v potaz kritérium, že u profesionála by měla právě jeho specializovaná aktivita tvořit hlavní příjem, mohli bychom tak označovat pouze umělce v angažmá ve vicesouborových divadlech. Zcela bychom museli vyloučit všechny zástupce současného tance, případně i dalších okrajových a přesahových žánrů. Příjmy z profesních aktivit v tomto oboru (tvorba choreografických děl, jejich interpretace, případně další činnosti) totiž nepředstavují většinou položku v rozpočtech umělců. Na své živobytí si běžně přivydělávají například výukou v tanečních kroužcích, případně hledají práci zcela mimo obor. Tato praxe je natolik běžná,⁸ že ji nelze přehlédnout, přesto nemůžeme při posuzování umělecké kvality takových souborů a umělců tvrdit, že by se nejednalo o profesionální umění.

V tomto ohledu by rovněž mohlo být problematické kritérium vzdělání. V klasickém tanci je absolvování konzervatoře nutností, precizní ovládnutí jeho techniky představuje zásadní podmínku vstupu do divadelního prostředí. V současném tanci naopak není technika natolik akcentována,

7 Více k této problematice viz: Karolína Bulínová – Lucie Burešová – Dorota Gremlicová – Helena Kazárová – Daniela Zilvarová. *Profese tanečnicka: mezi obdivem a odsouzením*. Praha: AMU, 2013.

8 Daniela Zilvarová. Svoboda na volné noze versus jistota v angažmá? Sonda do života tanečnicků v 21. století v Čechách. In: Karolína Bulínová – Lucie Burešová – Dorota Gremlicová – Helena Kazárová – Daniela Zilvarová. *Profese tanečnicka: mezi obdivem a odsouzením*. Praha: AMU, 2013, s. 169–185.

důraz je kladen na pochopení pohybových možností lidského těla a aplikace univerzálně funkčních principů napříč různorodými situacemi. Navíc až do roku 1992 neexistovala na našem území státem financovaná taneční konzervatoř, která by poskytovala výuku současného tance. I proto jsou pílířem českého současného tance, jenž začal vzkvétat zejména po roce 1989, umělci bez konzervatorního vzdělání.⁹ A opět, nelze tvrdit, že by jejich umění nebylo profesionální – příkladem může být Helena Arenbergerová, která získala ocenění Tanečnice roku České taneční platformy, Cenu Sazky za interpretaci, a dokonce byla nominována na Cenu Thálie.

Problematika profesionality v tanečním umění vzhledem k výše uvedenému není jednoznačná, neexistuje aplikovatelné objektivní kritérium hodnocení. Nelze pracovat ani s měřítkem umělecké kvality, takové hodnocení je vždy subjektivní. I přesto se však označení „profesionální tanečník/tanečnice“ v oboru běžně užívá pro ty, kteří jsou jako umělci aktivní – nehledě na vzdělání či typ smluvního pracovního poměru.

Charakteristické znaky skupiny

I přes všechny výše uvedené odlišnosti v rámci komunity vnímáme taneční umělce díky jistým charakteristikám a vlastnostem jako homogenní skupinu. Tyto rysy například poodhalil kvalitativní výzkum Josefa Bartoše¹⁰ a dotýká se jich ve své studii i Daniela Machová.¹¹ Zmínění autoři ve svých pracích použili metodu polostrukturovaného rozhovoru doplněnou o mnohaleté osobní zkušenosti – oba působí jako taneční kritici oborového časopisu, jsou tedy v každodenním kontaktu s aktuálním děním i hlavními představiteli. Mezi typickými znaky skupiny jmenují okruh rysů, který lze shrnout pod pojmy flexibilita a přizpůsobivost jako základní stavební kameny provozování této umělecké činnosti. Míněna je zejména flexibilita v požadavku na ovládnutí širokého spektra tanečních technik, ale i flexibilita v oblasti plánování pracovních záležitostí. Přizpůsobivost pak znamená výkon této povolání za různorodých podmínek, které se zejména v oblasti současného tance mohou proměňovat projekt od projektu (v praktickém světě to znamená jiné podmínky každé 2–3 měsíce). Druhým velkým okruhem vlastností, na které Bartoš s Machovou poukazují, jsou samostatnost, sebekázeň a odpovědnost. Tyto rysy jsou spojeny s neustálou existenční nejistotou (zejména v oblasti současného tance), ale i s velmi striktní povahou profese jako takové (zejména v oblasti tance klasického).¹²

9 Více k tomuto tématu viz: Andrea Opavská. *Český současný tanec v devadesátých letech 20. století*. Disertační práce. Praha: HAMU, 2015, s. 21. Dostupné z: <http://dspace.amu.cz/handle/10318/9039> (cit. 12. 4. 2018).

10 Josef Bartoš. Motivace k výkonu taneční profese na „volné noze“ v současné české společnosti. *Národopisná revue*, 2018, roč. 58, č. 4, s. 295–302.

11 D. Žilvarová. Svoboda na volné noze versus jistota v angažmá?

12 Zmíněné charakteristiky však mají i další souvislosti s problematikou taneční profese, pro více informací doporučujeme ke studiu původní texty autorů.

Vzhledem k zaměření výzkumu na studenty tanečních konzervatoří považujeme za relevantní zmínit i silnou vůli a cílevědomost. Studium na konzervatoři je náročné nejenom po fyzické, ale i po psychické stránce. Dokládá to nezanedbatelný počet studentů, kteří studium předčasně ukončí z důvodu vysokých nároků kladených na posluchače.¹³ Nadstandardní požadavky mají své opodstatnění – v oboru panuje velká rivalita a konkurence, což je v klasickém tanci umocněno jasně vymezenou hierarchií od sboristů až po první sólisty, i odlišnou významností jednotlivých scén od regionů po hlavní město. Se značnou náročností profese se pojí další společný jmenovatel, a to odolnost a fyzická výdrž.¹⁴ Tento aspekt má vliv na omezený časový horizont pro výkon povolání na profesionální úrovni. Je běžnou praxí, že interpreti odchází do pomyslného důchodu kolem třicátého, případně čtyřicátého roku života – poté většinou působí jako baletní mistři, repetitoři, šéfové souborů, pedagogové nebo choreografové, případně odcházejí zcela mimo obor.¹⁵

Z kvantitativních výzkumů se námi zvolenému designu nejvíce podobá průzkum týkající se profilování tanečníků, který v roce 2001 provedla Ruth Solomon a kolektiv za využití dotazníku TAIS (The Test of Attentional and Interpersonal Style).¹⁶ Výzkumu se zúčastnilo 41 profesionálů z Boston Ballet Company a 42 studentů Boston Conservatory. Záměrem bylo objevit společné charakteristické rysy a jejich znalost poté aplikovat například jako výukový nástroj pro zvyšování výkonnosti. U obou skupin se vygenerovaly komplexní profily, které byly následně vzájemně porovnávány. Ukázalo se, že nejvýraznějším společným znakem obou skupin byla vnitřně zaměřená pozornost (internally focused attentional style). Skórování v této kategorii poukazuje na častější fixaci pozornosti na interní děje, jako je vnímání vlastního těla, pocitů a emocí. Naopak externí zaměření pozornosti můžeme sledovat například u běžců, kteří se soustředí na běžecký ovál či vymezení linií trasy. Profesionální tanečníci však dokážou tento rys využít k eliminaci vnitřních i vnějších distraktorů a k lepšímu soustředění, oproti studentům, kteří jsou náchylnější k vnitřnímu rozrušení. Studenti vykazovali vyšší skóre v extraverci, impulzivním chování a vnitřní nestabilitě. Zda má na výsledky vliv přirozený vývoj osobnosti, či konkrétní specifická tanečního prostředí, Solomon ve studii nezmiňuje.¹⁷

13 Zde vycházíme z vlastních zkušeností, konkrétně z dlouhodobého a systematického pozorování dění v tanečním oboru. Přesné statistiky, které by toto tvrzení podpořily, však stále absentují.

14 Ačkoliv se nejedná primárně o hledisko psychologické, nesmíme opomenout působení fyzické zátěže na psychický stav, a naopak vliv a dopady mentálního naladění a osobních charakteristik na fyzické jednání i tělo samotné. A to zejména v prostředí tance, v němž je tělo významně exponováno. Touto problematikou se zabývají zejména psychosomatické přístupy, jejichž principy lze nalézt například v pracích českého psychologa a psychiatra Radkína Honzáka.

15 Bohužel statistiky, které by toto tvrzení podpořily, v tanečně-vědním oboru rovněž neexistují.

16 Jedná se o testovou metodu o 144 položkách, kterou vytvořil sportovní psycholog Robert Nideffer. Viz: Robert M. Nideffer. Test of attentional and interpersonal style. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1976, č. 3, s. 394–404.

17 Ruth Solomon – John Solomon – Lyle Micheli – John Saunders – David Zurakowski. A Personality Profile of Professional and Conservatory Student Dancers. *Medical Problems of Performing Artists*, 2001, č. 3, s. 85–93.

Ačkoliv autoři výše zmíněného výzkumu docházejí k přínosným závěrům, téma je třeba i nadále rozvíjet, hledat souvislosti mezi vnějšími vlivy a osobností tanečníka, a především je aplikovat do tanečního prostředí v rámci prevence či následné intervence. I z tohoto důvodu problematiku nahlédneme z jiného úhlu a využijeme odlišný typ dotazníku. Účelem tohoto výzkumu tedy není porovnat dva vzorky populace, nýbrž se hlouběji zaměřit na hlavní osobnostní rysy skupiny posluchačů tanečních konzervatoří, připravujících se na dráhu profesionálních umělců.

Metodologie výzkumu

Provedený výzkum se zabývá mapováním osobnostních charakteristik studentů tanečních konzervatoří v České republice. Vzhledem k povaze problému a nedostatku podobných studií je koncipován jako explorační výzkum, jehož smyslem je odpovědět na předem stanovené výzkumné otázky. Naším cílem je zjistit, zda se specifická skupina respondentů odlišuje od běžné populace, a pokud ano, jaké vlastnosti a v jaké míře můžeme u respondentů pozorovat. Pokud bychom zjistili, že se u sledované skupiny vyskytují podobné charakteristiky napříč vzorkem, bylo by možné určit typický osobnostní profil.

Vzhledem k vytyčeným otázkám jsme se rozhodli použít dotazník NEO Five-Factor Inventory Paula T. Costy a Roberta McCrae z roku 2001, který je považován za jednu z nejspolehlivějších psychodiagnostických metod. Tento dotazník pomocí lexikálního třídění¹⁸ generuje pět základních faktorů, které vyjadřují specifické stránky osobnosti – neuroticismus, extraverte, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost. Jeho teoretické zázemí pramení z pětifaktorové teorie osobnosti známé jako Velká pětka („Big Five“). Pro účely našeho výzkumu jsme zvolili překlad Martiny Hřebíčkové a Tomáše Urbánka¹⁹, který je standardizován na české populaci. Díky tomu můžeme získaná data porovnávat s populačním rozložením a sledovat, v jakých faktorech se zkoumané osoby liší.

NEO Five-Factor Inventory je sebehodnotící testová metoda, jež se skládá z šedesáti otázek. Na ty je možno odpovědět na pětibodové Likertově stupnici na škále vůbec nevystihuje – úplně vystihuje. Při vyhodnocování položek dochází k tvorbě osobnostního profilu, který spojuje jednotlivé faktory s nejvýstižnějšími přídavnými jmény. Charakterová jednotka je tak přiblížena souborem jak kladných, tak záporných slov. Zmíněných pět dimenzí jejich autoři definují následovně:²⁰

18 Lexikální třídění spočívá ve vytvoření seznamu maximálního možného počtu slov vyjadřující určitý druh chování. Po dokončení tohoto seznamu se provádí systém redukce za účelem vytvoření reprezentativní struktury. Pro více informací viz: Martina Hřebíčková – Tomáš Urbánek. *NEO pětifaktorový osobnostní inventář: podle NEO Five-Factor Inventory P.T. Costy a R.R. McCrae*. Praha: Testcentrum, 2001 s. 10.

19 Martina Hřebíčková. *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti. Přístupy, diagnostika, uplatnění*. Praha: Grada, 2011.

20 M. Hřebíčková – T. Urbánek. *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*, s. 43–45.

Neuroticismus zjišťuje míru emoční vyrovnanosti, náchylnost k psychickému vyčerpání a tlaku nebo naopak odolnost vůči nim. Lidé s vysokou mírou neuroticismu tíhnou k emoční labilitě, úzkostem či tenzi. Extraverze zjišťuje potřebu aktivace a stimulace jedince včetně úrovně jeho sociálních vazeb. Lidé s vysokým skórem mají přirozenou potřebu vysoké externí aktivace, sociálních kontaktů a podnětů zvenčí. Dimenze otevřenost vůči zkušenostem poukazuje na potřebu, případně naopak nechut' k novým podnětům a neznámému. Přívětivost zjišťuje kvalitu orientace na interpersonální škále. Zda člověk tíhne spíše k tomu, být laskavý či dobrosrdečný, nebo naopak spíše k cyničnosti, surovosti, neochotě spolupracovat a podobně. Svědomitost ukazuje míru houževnatosti, motivace, spolehlivosti, schopnosti sebekontroly, disciplíny a vytrvalosti.

Výzkum je koncipován primárně jako mapující, avšak u některých kategorií na základě vlastních zkušeností předpokládáme skóry vybočující z běžných norem. Očekáváme zejména zvýšenou hladinu neuroticismu, jelikož vnímáme úzké propojení této kategorie s tvořivostí typickou pro umělecký svět. Dále očekáváme zvýšenou hladinu extraverze, u níž vnímáme spojitost s profesionální veřejnou prezentací.

Za účelem zpracování dat jsme použili neparametrický Wilcoxonův jednovýběrový t-test. Tato metoda slouží pro zjištění rozdílu mezi konstantou (v tomto případě s populačními normami dotazníku NEO Five-Factor Inventory) a výběrovým průměrem. Neparametrický test se používá v případech, ve kterých nelze použít standardní postupy statistické inference, tedy není k dispozici normální populační rozdělení a náhodný výběr. Vzhledem k tomu, že výše vymezená populace je v českém prostředí malou a specifickou skupinou, normální rozdělení v ní, ani ve zkoumaném vzorku, nelze předpokládat.²¹

Zkoumaný vzorek a průběh výzkumu

Výzkumu se zúčastnili posluchači následujících vzdělávacích institucí:

- Konzervatoř Duncan centre (30)
- Taneční centrum Praha (22)
- Taneční konzervatoř hl. m. Prahy (20)
- Pražská taneční konzervatoř a střední odborná škola, s. r. o. (13)
- Taneční konzervatoř Brno (9)
- Janáčkova konzervatoř v Ostravě (8)

Ředitelé výše zmíněných škol byli osloveni s nabídkou možnosti zúčastnit se popisovaného výzkumu. Poté buď dotazník sami distribuovali mezi

21 Jan Hendl, *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2015.

participanty, anebo jsme vzdělávací zařízení navštívili a dotazníky na společném setkání nabídli potenciálním probandům. Jejich účast ve výzkumu byla dobrovolná, žádná další vnější motivace nebyla přislíbena. Dotazník byl šířen ve fyzické, papírové podobě (Pražská taneční konzervatoř a střední odborná škola, s.r.o., Taneční konzervatoř hl. m. Prahy a Konzervatoř Duncan centre) a elektronické podobě (Taneční centrum Praha, Taneční konzervatoř Brno a Janáčkova konzervatoř v Ostravě). Účast ve výzkumu byla anonymní.

Do výzkumu se zapojilo 102 respondentů z tanečních konzervatoří po celé České republice – 86 žen, 16 mužů.²² Všichni probandi byli plnoletí a do analýzy nebyli zahrnuti respondenti (2), kteří nesplňovali zmíněnou věkovou hranici.

V původním dotazníku dochází při vyhodnocování k zohlednění rozdílů mezi muži a ženami dvou věkových kategorií (15–21 let a 22–75 let). Vzhledem k relevantnosti právě mladší věkové kategorie (věk 15–21 odpovídá středoškolskému, případně vyššímu odbornému vzdělání) dále ve výzkumu pracujeme pouze s normami této věkové kategorie.

Výsledky výzkumu a jejich interpretace

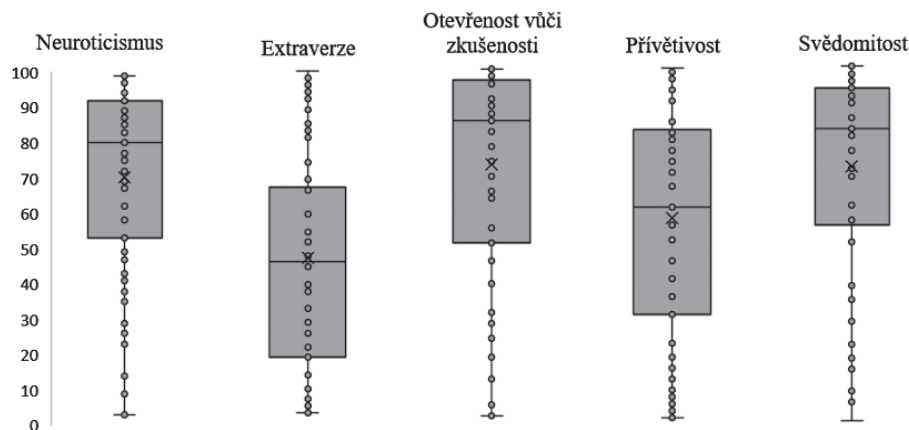
Ze získaných dat jsme vyhodnotili hrubé skóre jednotlivých účastníků v každé z pěti stanovených kategorií osobnostních charakteristik. Ty však nepodávají informaci, zda je výsledek daného měření průměrný či naopak vybočuje z tohoto pásma. Skóre je proto nutné porovnat s již existujícími populačními normami. Za tímto účelem jsme podle věkové kategorie a pohlaví výsledky převedli na percentil. Percentil můžeme označit jako procentuální výsledek, kterého respondent dosáhl v rámci své věkové skupiny a pohlaví. Výsledné číslo dokládá, kolik procent běžné populace dosáhlo stejného či nižšího výsledku než hodnocený respondent. Základní pravidlo interpretace těchto dat říká, že čím vyšší skóre v jednotlivých kategoriích, tím je daná vlastnost u jedince výraznější. Průměrné hodnoty percentilů uvádíme v tabulce č. 1.

Percentil kategorií	Neuroticismus	Extraverze	Otevřenost vůči zkušenosti	Přívětivost	Svědomitost
Muži (věk 15–21) N = 15	64,00	51,40	85,80	53,13	74,00
Ženy (věk 15–21) N = 87	72,00	44,45	70,95	57,90	71,31

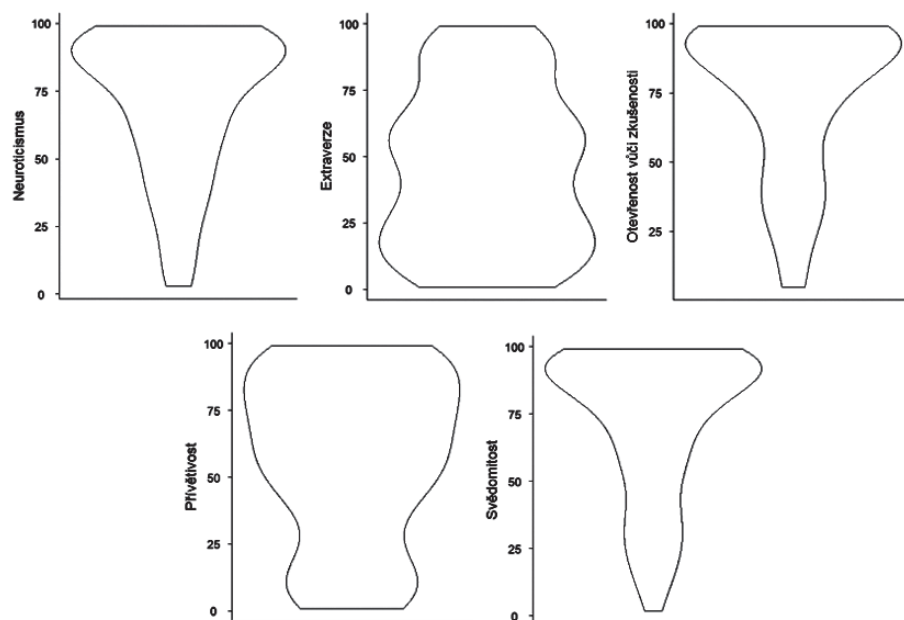
Tabulka č. 1 – Průměrné percentily v jednotlivých kategoriích.

22 Ačkoliv poměr mezi oběma pohlavími ve zkoumaném vzorku odráží skutečnou situaci na tanečních konzervatořích, je nutné mít na paměti, že jeho nevyváženost může ovlivnit interpretaci některých výsledků výzkumu.

Pro větší přehled zde uvádíme kompletní rozdělení distribucí v jednotlivých kategoriích.

Graf č. 1 – Distribuce percentilů respondentů v jednotlivých dimenzích zobrazená pomocí grafu typu „boxplot“. Uvnitř grafu je vodorovnou čarou vyznačen medián, samotný box pak zobrazuje umístění 50 % nejčastějších hodnot, tedy mezikvartilové rozpětí. Prodloužené svislé čáry pak vyznačují zbylé hodnoty, které sahají k extrémním pólům na obou stranách.

Graf č. 2 – Distribuce percentilů respondentů v jednotlivých dimenzích zobrazená pomocí grafu typu „violin“, na kterém je patrné rozložení respondentů v jednotlivých dimenzích.

Kategorie můžeme dále dělit na interpersonální a intrapersonální charakteristiky. Extraverze a přívětivost jsou kategoriemi, které charakterizují interpersonální chování, vyznačující vztah jedince k ostatním osobám. Neuroticismus, otevřenost vůči zkušenosti a svědomitost jsou naopak

kategoriemi intrapersonálními, které se vztahují k jedinci samotnému a k jeho vnitřnímu osobnostnímu nastavení a prožívání. Vzhledem k odlišným výsledkům v těchto dvou částech se budeme věnovat jejich interpretaci separátně.

Výsledky v interpersonálních kategoriích

U většiny kategorií pozorujeme poměrně vysoké percentilové hodnoty, které se nachází nad středovou hodnotou (50).²³ Výjimku tvoří kategorie extraverte, u níž se dá z výsledků soudit, že se taneční umělci obecně ve své extraverci dají srovnat s běžnou populací. Distribuce výsledků v této kategorii se ze všech měřených dimenzí nejvíce podobá normálnímu rozdělení. Tento výsledek však odporuje nejen zmíněnému výzkumu Ruth Solomon a kol., ale také závěrům doplňujícího dotazníkového šetření, jemuž se budeme věnovat v následující kapitole.

Průměrný až lehce nadprůměrný výsledek pozorujeme u kategorie přívětivost, kterou lze v případě vysokých skóre interpretovat jako altruismus, sklon důvěřovat druhým a preferenci spolupracovat s ostatními. Soutěživost, nepřátelskost a nevraživost vůči druhým lze naopak pozorovat u jedinců skórujících v této kategorii nízko.²⁴

Doplňující dotazníkové šetření

Z osobních konverzací mezi námi, ale i s ostatními lidmi mimo obor často vyplývalo, že jsou taneční umělci vnímáni spíše jako extravertní jedinci,²⁵ kteří se cítí nejlépe na jevišti před zraky ostatních. Abychom se však mohli o tuto názorovou linii opřít v dalším výzkumu i jeho interpretací, rozhodli jsme se toto tvrzení ověřit doplňkovým dotazníkovým šetřením. Vytvořili jsme proto formulář pomocí služby Google Forms s názvem *Umělci a vnímání jejich osobnosti*. Obsahoval 4 otázky týkající se vnímání různých uměleckých profesí na kontinuu introverze–extraverze. Mezi tyto profese jsme kromě tanečníků/tanečnic zahrnuli také malíře/malířky, herce/herečky a hudebníky/hudebnice. Zúčastnění měli za úkol odpovědět, zda vnímají dané osobnosti vykonávající určité povolání jako spíše extravertní nebo spíše introvertní. Poslední otázka pak směřovala

23 Percentilová hodnota 50 deklaruje, že 50 % zkoumané populace se nachází pod touto hodnotou jednotlivého měření a 50 % nad touto hodnotou. Výsledek jednotlivce s percentilem 50 tedy znamená, že 50 % populace má nižší skóre (v určité kategorii), než daný jednotlivce.

24 M. Hřebíčková – T. Urbánek. *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*, s. 44.

25 Hřebíčková a Urbánek popisují extravertního jedince jako společenského, sebejistého, aktivního, hovorného a optimistického. Na introverzi je třeba dle autorů nahlížet spíše jako absenci extraverte, ne jako na její protipól. Introverty lze obecně charakterizovat jako zdrženlivější, nezávislejší a samostatnější. M. Hřebíčková – T. Urbánek. *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*, s. 44.

na obecné vnímání umělců na zmíněném kontinuu.²⁶ Závěrem pak byli zúčastnění požádáni o vyplnění věku, skórování bylo jinak plně anonymní.

Dotazník byl šířen výhradně elektronickou formou na sociálních sítích autorů této studie a také formou příspěvků zveřejněných v různých skupinách především vysokoškolských studentů. Doplnujícího výzkumu se zúčastnilo 651 respondentů. Z tohoto vzorku 77,1 % (502) uvedlo, že tanečníky a tanečnice vnímá spíše jako extravertnější jedince. Za nejméně extravertní byly v provedeném výzkumu považovány malíři a malířky (16 %) a naopak za nejvíce extravertní jedince respondenti označili herce a herečky (93,7 %). Obecně pak umělce považovalo za spíše extravertnější osobnosti 59,3 % (386). Věkové rozložení respondentů tohoto sběru dat vypadalo následovně: do 18 let 0,6 % (4), 19–24 let 67,1 % (437), 25–34 let 25,5 % (166), 35–49 let 5,4 % (35), nad 50 let 1,4 % (9). Výsledky tohoto šetření korespondují s naším vstupním předpokladem vnímání zvýšené extravertnosti u osobností věnujících se tanečnímu umění.

Výsledky v intrapersonálních kategoriích

Dle zobrazených distribucí v grafu č. 1 skórovali respondenti v kategorii neuroticismus poměrně vysoko (medián percentilu 80, střední polovina souboru se pohybovala v rozmezí [53–92]). Více než ¾ našich výsledků se nacházejí v horní polovině percentilové škály (50–100). Její celou spodní polovinu tvoří hodnoty prvního kvartilu. V kategorii neuroticismus tak hodnoty statisticky významně převyšovaly střední hodnotu 50 (Wilcoxonův jednovýběrový t-test: $p < 0,001$ ²⁷). Pokud bychom rozdělili populaci dle pohlaví, u mužů i žen pozorujeme vyšší průměr i medián, přičemž ženy skórují v této dimenzi výše než muži.²⁸ S ohledem na interpretaci Hřebíčkové a Urbánka tak můžeme konstatovat, že se v námi zkoumané populaci častěji nacházejí jedinci náchylní k psychickému vyčerpání, nereálným ideálům a psychické nestabilitě.²⁹

26 Průvodní text k dotazníkovému šetření obsahoval kromě základních informací o výzkumu také snadno srozumitelné definice extraverte a introverze, jež si měli probandi před vyplněním přečíst. Definice extraverte zněla: „Osoba zaměřená navenek, otevřená, společenská, snadno se sociálně adaptuje a navazuje kontakt s lidmi.“ Introverze pak byla definována následovně: „Osoba zaměřená do vlastního nitra, na svůj vnitřní svět, prožitky, city a myšlenky.“

27 Statistický test vychází z nulové hypotézy, že je populace studentů tance a většinová populace v této osobnostní charakteristice stejná. Výsledná p-hodnota $< 0,001$ vyjadřuje, že při platnosti nulové hypotézy (studenti se s většinovou populací shodují) je pravděpodobnost, že studenti dosáhnou mediánu 80, menší než 0,01%. Vzhledem k takto nízké pravděpodobnosti lze nulovou hypotézu zamítnout a přiklonit se k hypotéze alternativní, tedy že se studenti tance od většinové populace v *neuroticismu* liší. Totéž platí i u dalších charakteristik, kdy p-hodnota vyjde nižší než 0,001. Pro další studium statistických postupů viz: J. Hendl. *Přehled statistických metod zpracování dat*.

28 Rozdíly mezi pohlavími dále neinterpretujeme. Rozhodli jsme se tak z toho důvodu, že výsledky mužských respondentů mohou být zkresleny malým výzkumným vzorkem (16), a tudíž mohou být vychýleny od skutečných hodnot. Vzhledem k reálnému poměru dívek a chlapců na tanečních konzervatořích, který rovněž odpovídá poměru v získaném vzorku, by řešením mohl být longitudinální výzkum.

29 M. Hřebíčková – T. Urbánek. *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*, s. 45.

Kategorie otevřenost vůči zkušenosti odhaluje, zda jsou daní jedinci aktivní ve vyhledávání nových zážitků, tolerantní vůči neznámému a jeho případnému objevování. V této charakteristice skórovali respondenti výrazně nad populačním průměrem, a to i vzhledem k ostatním dimenzím dotazníku. V porovnání s běžnou populací dosáhli tanečníci a tanečnice vysokých skóre velmi často, muži téměř výhradně (medián percentilu za muže i ženy = 85, [53–96]). Hodnoty opět statisticky významně převyšovaly percentil 50 (Wilcoxonův jednovýběrový t-test: $p < 0,001$). U žen je distribuce rozptýlenější, nicméně opět se téměř $\frac{3}{4}$ naměřených hodnot vyskytuje v horní percentilové škále (50–100). U mužů se výsledky zdají být extrémnější – veškerá měření se pohybují v hodnotách mezi percentilem 66 a >99 .³⁰

Výsledky této kategorie se pokusíme objasnit z opačného pohledu. Nízký skóre u otevřenosti vůči zkušenosti naznačuje, že je daný jedinec spíše konvenční, inklinuje ke konzervativním postojům, má úzký zájmový profil a dává přednost spíše tomu, co je známé a osvědčené. Hřebíčková a Urbánek uvádějí, že jedinec s nízkým skórem se dá charakterizovat jako neumělecký typ.³¹ Naše výsledky tedy zcela korespondují s jejich závěry, a proto lze považovat profesionální tanečníky a tanečnice za osobnosti citlivé na estetické podněty, vnímavější vůči vlastním pozitivním i negativním emocím a obdařené bohatou fantazií. Tito jedinci jsou ochotnější experimentovat a často se chovají nekonvenčně, což by se v některých případech dalo u této specifické umělecké činnosti pokládat za samozřejmé. Získaná data tak intuitivní, vědecky nepodloženou domněnku o vnímání tanečních umělců podporují, poskytují jí kvantitativní evidenci.

Podobně jako u předchozích dimenzí, i v kategorii svědomitost je distribuce percentilů rozmístěna převážně v nadprůměrných hodnotách (medián percentilu za muže i ženy = 82, [57–93]). Hodnoty stejně jako u dimenzí neuroticismus a otevřenost vůči zkušenosti statisticky významně převyšovaly percentil 50 (Wilcoxonův jednovýběrový t-test: $p < 0,001$). Většina jedinců dosáhla takových skóre, při kterých je můžeme charakterizovat jako ctižádostivé osoby s pevnou vůlí, které jsou spíše disciplinované, pilné, přesné nebo pořádné. Tyto charakteristiky mají vztah především ke studijním a pracovním výkonům. Hřebíčková a Urbánek³² ovšem upozorňují také na negativní stránku vysokých skóre této charakteristiky. Pokud překročí únosnou míru, mohou se projevit jako pedantství či workoholické chování.

30 Zde je nutno opět upozornit na možné vychýlení od skutečných hodnot vzhledem k malému vzorku.

31 M. Hřebíčková – T. Urbánek. *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*, s. 45.

32 *Tamtéž*, s. 44.

Porovnání výsledků jednotlivých institucí

Tabulka č. 2 zobrazuje průměrné percentily dimenzí dle jednotlivých škol. Tyto výsledky mohou sloužit konkrétním institucím zejména pro implementaci preventivních opatření, která mohou zmírnit rizika psychických problémů jejich studentů. V následujících odstavcích se pokusíme o interpretaci výsledků vzhledem k jednotlivým zařízením včetně případného porovnání. Je nutné mít však na paměti, že se jedná o hypotetické možnosti,³³ které by musely být následně ověřeny dalšími diagnostickými nástroji.

Nejvyšší průměrný percentil jsme zaznamenali v kategorii otevřenost vůči zkušenosti u Konzervatoře Duncan centre (85,06). Extrémní výsledek může mít souvislost se zaměřením tohoto vzdělávacího zařízení zejména na tvůrčí předměty (Tvorba a Improvizace), které u ostatních škol nejsou tolik akcentovány. V rámci nich jsou posluchači neustále vyzýváni k objevování nových zážitků (například tématem předmětu Tvorba je v pátém ročníku experiment.³⁴ Otázkou však zůstává, zda si potenciální studenti instituci volí převážně na základě tohoto svého charakterového rysu, nebo v nich Konzervatoř Duncan centre právě tuto dimenzi osobnosti rozvíjí. Určení kauzality nebylo cílem tohoto výzkumu, a tak se řešení této otázky nabízí jako prostor pro další studium. Je nicméně nutné mít na paměti, že nejistota určení závislosti zůstává přítomna u všech našich interpretací souvisejících s rozdíly mezi jednotlivými školami.

Druhý nejvyšší výsledek pozorujeme u Taneční konzervatoře Brno v dimenzi svědomitost (83,78). Výsledek však může být zavádějící vzhledem k malému počtu respondentů ($N = 9$). Avšak vytvoříme-li průměr u kategorie svědomitost napříč všemi pozorovanými školami, dojdeme k nejvyššímu percentilu (73,60) ze všech sledovaných charakteristik (viz tabulka č. 3). Takový výsledek se zdá být vzhledem k povaze výuky na školách tohoto typu logický. Jejich kurikula jsou totiž založena na předpokladu psychické, fyzické i časové náročnosti studia.

Kromě svědomitosti se dílčí vyšší skóry (nad 70) objevují v kategorii neuroticismus, průměr všech konzervatoří činí 68,52. Jak jsme již uvedli při interpretaci výsledků této kategorie výše, posluchači tanečních škol mohou být náchylnější k psychickému vyčerpání, nereálným ideálům a psychické nestabilitě. Vzhledem k povaze i náročnosti vzdělávání na konzervatořích takové výsledky volají po implementaci ochranných opatření.

33 Každý případ, ať už se jedná o výsledky školního zařízení nebo jedince, je třeba posuzovat s ohledem na pravděpodobnost výskytu určitého jevu. Je proto nutné posuzovat jedinečnost každého případu v jeho komplexnosti, musíme zvážit například kontext situace nebo osobnostní a charakterové vlastnosti jedince.

34 Detailní popis i zaměření výuky v této vzdělávací instituci lze nalézt v jejím školním vzdělávacím programu volně dostupném na: <https://www.duncancentre.cz/o-nas/>.

Škola	n	Neuroticismus	Extraverze	Otevřenost vůči zkušenosti	Prívětivost	Svědomitost
Janáčkova konzervatoř v Ostravě	8	58,38	41,25	58,13	51,63	77,13
Konzervatoř Duncan centre	30	73,13	45,44	85,06	66,13	64,88
Pražská taneční konzervatoř a SOŠ, s. r. o.	13	77,23	55,69	62,54	42,85	69,00
Taneční centrum Praha	22	66,27	37,50	66,41	65,32	77,18
Taneční konzervatoř Brno	9	59,89	46,67	68,00	58,56	83,78
Taneční konzervatoř hl. m. Prahy	20	76,20	50,40	76,25	46,35	69,65

Tabulka č. 2 – Průměrné percentily podle jednotlivých konzervatoří

Svědomitost	73,60
Otevřenost vůči zkušenosti	69,40
Neuroticismus	68,52
Prívětivost	55,14
Extraverze	46,16

Tabulka č. 3 – Průměrné percentily podle jednotlivých dimenzí seřazené od nejvyšší po nejnižší hodnoty.

Diskuse

Výzkum osobnostních charakteristik přináší ojedinělý vhled do osobnostních struktur budoucích profesionálů v tanečním oboru. Výsledky této studie poukazují na výskyt vysokých skóre v kategoriích svědomitost, otevřenost vůči zkušenosti a neuroticismus, obecně tedy na nadprůměrné skóre v intrapersonálních kategoriích. Zároveň se tyto výsledky shodují se závěry z dříve zmíněných kvalitativních studií Machové³⁵ a Bartoše.³⁶ Autoři poukazují na vlastnosti jako flexibilita a přizpůsobivost, jež je možné zahrnout v rámci teorie Big Five do faktoru otevřenost vůči zkušenosti. Ten lze charakterizovat psychickou pružností či zvýšenou tolerancí k novému a neznámému, což vysvětluje například ochotu přizpůsobit se jinému tanečnímu žánru, naučit se zcela novému pohybovému slovníku nebo vůli pracovat za dynamicky se proměňujících podmínek. Rovněž zmiňují rysy jako samostatnost, sebekázeň a odpovědnost, které lze vnímat jako komplementární k faktoru svědomitosti. Právě houževnatost, disciplína a vytrvalost, bez nichž se v oborové praxi nikdo neobejde, jsou nutným předpokladem k úspěšnému výkonu profese.

³⁵ D. Zilvarová. Svoboda na volné noze versus jistota v angažmá?

³⁶ J. Bartoš. Motivace k výkonu taneční profese na „volné noze“ v současné české společnosti.

Na neuroticismus Bartoš ani Machová přímo neodkazují, ačkoliv zejména téma odolnosti vůči vyčerpání a tlaku lze sledovat v pozadí několika původních citací informátorů výzkumu.³⁷ Emoční stabilitu či naopak labilitu však nezmiňují, důvodem může být i jiné zaměření textů obou autorů, kteří se věnovali spíše motivačním faktorům k výkonu profese. Bartoš však pro svou studii čerpá ze své diplomové práce,³⁸ v níž se tématu alespoň částečně dotýká – zejména se věnuje niternému prožitku interpreta a míře ovlivnění běžného života člověka. Autor data nekvantifikuje, a proto nelze říci, že by emoční stabilita nebo labilita u jeho vzorku převládala. Citacemi pouze ilustruje, že se účastníci výzkumu nacházeli na obou stranách spektra. Získaná data v rámci našeho výzkumu poukazují spíše na vychýlení k labilnímu pólu. Zde je ale nutné mít na paměti, že náš výzkum je proveden na studentech tanečních konzervatoří. Alternativním vysvětlením proto může být, že s přibývajícemi zkušenostmi se schopnost lépe zvládat náročné životní situace zvyšuje. Přesnější vhled do tematiky by mohly vnést až případné replikační studie či výzkumné projekty s tímtež designem provedené na populaci profesionálních umělců s několikaletou praxí.

Výsledky našeho výzkumu lze rovněž vnímat ve spojitosti se studií Ruth Solomon a kol.³⁹ Vzájemné porovnání má nicméně pouze přibližný charakter, a to kvůli odlišně zvolené metodologii. Autoři výzkumu zmiňují náchylnost k vnitřnímu rozrušení a impulzivitu, která odpovídá vyšším skórum neuroticismu. Pozornostní styl, který kolektiv označuje jako vnitřně zaměřenou pozornost, by se dal přirovnat obecněji k intrapersonálním charakteristikám Big Five, čímž se opět výsledky obou výzkumů shodují. V kontrastu s našimi výslednými daty reportují Ruth Solomon a kol. vyšší skóry v extraverci. Jejich výzkum však obsahoval poměrně malý vzorek respondentů ($n = 42$), a proto může být možným vysvětlením zkreslení dat. Stejně tak je třeba brát v potaz i možné interkulturní rozdíly mezi českou a americkou populací.

Při mapování populace tanečníků a tanečnic připravujících se na profesionální dráhu jsme si neustále kladli otázku, zda jsou pozorované nadprůměrné výsledky u některých charakteristik předpokladem nebo naopak důsledkem výběru této profese (viz příklad výsledků dimenze otevřenost vůči zkušenosti u Konzervatoře Duncan centre). Vybírá si mladý člověk profesionální dráhu umělce v návaznosti na své osobnostní předpoklady (a sama instituce facilituje tento výběr hledáním určitého profilu), nebo se právě ty formují důsledkem specifického vzdělávání a praxe? Předpokládáme, že osobnost profesionálního tanečníka je utvářena oběma těmito vlivy. Jaký je jejich poměr a zda je možné jej zobecnit na celou

37 „Dodneška dělám spoustu věcí, který finančně vůbec nejsou zajímavý. Mě motivuje ta práce, ale samozřejmě máš rodinu, kterou musíš živit, a tím pádem člověk dělá třeba i vícero prací naráz, aby vlastně udělal nějaký kompromis.“ Josef Bartoš. Motivace k výkonu taneční profese na „volné noze“ v současné české společnosti, s. 299.

38 J. Bartoš. *Psychologie tance. Výchozí otázky a perspektivy*. Diplomová magisterská práce. Praha: AMU, 2017, s. 109.

39 R. Solomon – J. Solomon – L. Micheli – J. Saunders – D. Zurakowski. A Personality Profile of Professional and Conservatory Student Dancers.

populaci těchto umělců, nebo se jedná o ryze individuální záležitost, ponecháváme jako téma pro budoucí výzkum. Nabízí se také možnost rozšířit výzkum na umělce jiného zaměření a porovnat výsledky. Další možností by bylo provést semi-longitudinální výzkum s uchazeči o studium, studenty a následně s profesionály již působícími v oboru.

Závěr

Analyzovaná data v kategoriích neuroticismus, otevřenost vůči zkušenosti a svědomitost prokázala statisticky signifikantní výsledky těchto osobnostních charakteristik u zkoumaného vzorku studentů konzervatoří. Kombinace vysokých skóre všech tří dimenzí profiluje typického budoucího profesionálního tanečníka a tanečnici jako velmi vnímavou osobnost, která je citlivá jak na pozitivní, tak na negativní vnitřní i vnější impulsy. Typický jedinec na sebe může klást značné nároky, přičemž vysoká míra citlivosti či sebereflexe následně vede k přílišné sebekritičnosti. Právě kvůli kladeným nárokům se také často nachází pod vysokým tlakem na výkon, což může provokovat vnitřní tenzi a nestabilitu. Tu ale vyvažuje vysoké skóre svědomitosti, díky níž je jedinec silně vnitřně motivován, disponuje pevnou vůlí a jde si za jasně vytyčeným cílem. K tomu mu pomáhá vysoká míra houževnatosti, sebekontroly, disciplíny a vytrvalosti. Zároveň ale typický student taneční konzervatoře rád zkouší nové možnosti a je otevřený novým zkušenostem, názorům i úhlům pohledu. Tato kombinace charakteristik poskytuje typickému představiteli této populace velmi výhodné rysy, které mohou na dráze profesionálního umělce pozitivně přispívat k ojedinělé tvorbě. Je však důležité zmínit, že překročením určité hranice, která může být velmi křehká, se títo jedinci mohou setkat s psychickými obtížemi jako například s úzkostmi či s depresí.

Na počátku výzkumu jsme usuzovali na vyšší hodnoty v kategoriích neuroticismus a extraverze. Výsledky se s našimi očekáváním shodují pouze částečně, a to v dimenzi neuroticismu, kdežto u kategorie extraverze jsou výsledky spíše průměrné. Získaná data poukazují na zvýšené skóre u intrapersonálních charakteristik (kromě neuroticismu také otevřenost vůči zkušenosti a svědomitost) a na průměrné skóre u interpersonálních charakteristik (kromě extraverze také přívětivost). V každém ze sledovaných faktorů se nicméně vyskytli respondenti na samém okraji percentilové škály (typicky > 99). Některé individuální profily se navíc vyznačují extrémy ve více dimenzích, a proto je možné u těchto jedinců předpokládat vyšší riziko psychického kolapsu.⁴⁰ Tyto výsledky nabádají zejména k rozšíření prevence a psychohygieny posluchačů konzervatoří, případně k zapojení sebepoznávacích nástrojů do vzdělávacího procesu.

40 Musíme však připustit i možnost záměrného ovlivnění výsledků jednotlivci při vyplňování dotazníku. Pro určení skutečné podstaty těchto výsledků by však byl třeba mnohonásobně větší vzorek respondentů.

Tato studie vznikla na Akademii múzických umění v Praze z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2018. Autoři by také rádi poděkovali pedagogům katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy za podnětné rady při její přípravě.

Bc. MgA. Josef Bartoš

Absolvent Konzervatoře Duncan centre a magisterského programu taneční věda na Akademii múzických umění v Praze, kde pokračuje v doktorském studiu. Je zároveň posluchačem navazujícího magisterského oboru psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V současnosti vyučuje na Konzervatoři Duncan centre a Pražské taneční konzervatoři a střední odborné škole, je zároveň šéfredaktorem časopisu *Taneční aktuality*. Ve svém výzkumu se zabývá psychologickými aspekty tance.

Kontakt: josef@tanecniaktuality.cz

Ing. Petra Fritsch

Studuje jednooborovou psychologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, v minulosti vystudovala Management cestovního ruchu na Vysoké škole obchodní v Praze. Mimo výzkumy zaměřující se na psychologické aspekty tance se zajímá o pracovní psychologii a aktuální téma virtuality. Je lektorkou primární prevence rizikového chování na základních a středních školách. Od předškolního věku se věnuje výrazovému a společenskému tanci, několik let se také věnovala street dance.

Kontakt: petra.hejdukova@gmail.com

Bc. Klára Milfaitová

Studentka jednooborové psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde se s kolegy zabývá mimo jiné výzkumy zaměřenými na populaci tanečníků. V rámci studia i odborných praxí se zajímá o hlubinné psychoterapeutické směry a psychoanalýzu. Již od útlého věku se věnuje streetovým tanečním stylům a show dance. Působila také jako lektorka a choreografka dětských soutěžních jednotek.

Kontakt: milfaitovak@seznam.cz

Abstrakt:

Tato studie se zabývá výzkumem osobnostních charakteristik studentů tanečních konzervatoří na základě teorie pětifaktorového modelu osobnosti. Autoři usilují o specifikaci a popis diskutované skupiny za použití NEO pětifaktorového osobnostního inventáře. Zaměřují se také na odlišnosti a odchylky od běžné populace. Výsledky vykazují zvýšené skóre v intrapersonálních dimenzích a průměrné v interpersonálních. Získaná data zejména nabádají k širší aplikaci poznatků z oblasti psychohygieny do vzdělávacího procesu uměleckého, konkrétně tanečního vzdělávání.

Klíčová slova: osobnost, tanec, konzervatoř, NEO pětifaktorový osobnostní inventář, Big Five

Abstract:

This essay deals with research of personality characteristics of dance conservatories students based on the Big Five personality traits. Authors focus on the specification and description of the discussed group while using NEO Five-Factor inventory. They are interested in the differences and deflections from general population. Results show increased scores within intrapersonal dimensions and regular scores in interpersonal dimensions. Data encourage application of mental hygiene principles to the artistic educational system, dance in particular.

Key words: personality, dance, conservatory, NEO Five-Factor inventory, Big Five